

Grundlæggende undervisningsmateriale

Pædagogiske læreplaner i dagtilbud

43691

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB og tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer

Uddannelsen hører til i den fælles kompetencebeskrivelse nr. 2629, ”Pædagogisk arbejde med børn og unge”.

FKB'en kan findes på <http://2004.efteruddannelse.dk> (klik på Oversigter).

Uddannelsen relaterer sig primært til følgende to Tilhørende Arbejdsmarkedsrelevante Kompetencer (TAK): ”Medvirke til børns og unges udvikling” og ”Igangsættelse af aktiviteter med og for børn og unge”.

Uddannelsen er relevant for pædagogmedhjælpere og dagplejere, som er omfattet af reglerne i bekendtgørelsen om de pædagogiske læreplaner.

Kompetenceudviklingen har derfor fokus på følgende arbejdspladser inden for job-området: daginstitutioner i form af vuggestuer, børnehaver, integrerede institutioner og dagplejehjem.

Arbejdsfunktioner

Medarbejderne i de pædagogiske dagtilbud skal dagligt kunne udfordre børns potentialer ud fra en indsigt i børnenes behov og udviklingsmuligheder. De skal igangsætte og skabe rammer for aktiviteter og udtryksformer, der udfordrer børnene og giver dem mulighed for at tilegne sig kommunikative, kreative, sociale og praktiske færdigheder. De pædagogiske læreplaner skal medvirke til at sikre, at børnene i institutionerne gives rum for leg, læring og udvikling.

Deltagerforudsætninger

Deltagernes faglige forudsætninger i forhold til uddannelsesmålet vil være afhængige af arbejdsorganiseringen på den enkelte arbejdsplads. De medhjælpere og dagplejere, som deltager i kurset, må formodes at spille en aktiv rolle i arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Struktur

Det vil være fordelagtigt for deltagerne, at uddannelserne ”Planlægning af pædagogiske aktiviteter” og ”Dokumentation og evaluering af pædagogisk arbejde” efterfølger denne uddannelse.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Da loven om pædagogiske læreplaner i dagtilbuddene blev lanceret, reagerede mange med afstandtagen. Begrebet læreplaner kaldte på forestillinger om, at der

nu skulle indføres skoleagtig undervisning i landets daginstitutioner. Samtidig frygtede man, at dette ville blive forbundet med en øget kontrol og styring.

Dette er imidlertid ikke hensigten med loven. De seks temaer, der er fastsat i bekendtgørelsen til loven, handler om at sikre bredden i børns kompetenceudvikling og det understreges, at børnene er medskabere af deres egen læring. Loven vil sikre, at alle barnets potentialer og kompetencer understøttes.

Derfor er det som indgang til at arbejde med de pædagogiske læreplaner vigtigt at sikre, at alle har kendskab til indholdet i § 8a i lov om social service og den tilhørende bekendtgørelse om temaer og mål i pædagogiske læreplaner. Desuden bør baggrunden for loven og den efterfølgende debat inddrages.

Bekendtgørelsens § 2 siger: ”Der skal i alle dagtilbud efter serviceloven udarbejdes en pædagogisk læreplan, der behandler temaerne:

- 1) Barnets alsidige personlighedsudvikling (personlige kompetencer)
- 2) Sociale kompetencer
- 3) Sprog
- 4) Krop og bevægelse
- 5) Naturen og naturfænomener
- 6) Kulturelle udtryksformer og værdier”

Dagplejere og medhjælpere i pædagogiske institutioner skal rustes til at indgå i debat om formulering af læreplanerne og til at kunne arbejde ud fra og med målene i det daglige pædagogiske arbejde. De er nogle af de voksne, der skal ”skabe eller understøtte situationer, der giver børnene mulighed for fornyelse, fordybelse, forandring og erfaring”, som det er formuleret i bekendtgørelsen.

Ud over kendskabet til loven er målet med kurset nok så meget at styrke deltagerne forudsætninger for at reflektere over, hvad der er et godt læringsmiljø for børn. Desuden skal de have redskaber til at arbejde systematisk og bevidst med den voksnes rolle i forhold til børnenes læring eller kompetenceudvikling.

På et todages uddannelsesforløb er det ikke muligt at gå i dybden med alle aspekter og metoder. Tanken er da også at give deltagerne et første overblik over, hvad pædagogiske læreplaner er, og hvordan man kan arbejde med og ud fra dem. Til yderligere fordybelse i delaspekter som f.eks. dokumentation må der henvises til dette uddannelsesforløb.

Arbejdet med pædagogiske læreplaner handler ikke mindst om ud fra formulerede mål at kunne arbejde analytisk og systematisk med sin egen praksis for at kunne udvikle den. Derfor er det vigtigt, at der til de principielle og metodiske overvejel-

ser knyttet eksempler, som deltagerne kan forbinde med deres egen daglige praksis, og at der gives mulighed for, at deltagerne kan inddrage deres egne erfaringer og ideer.

Temaer

Kursusforløbet kan struktureres efter følgende fire deltemaer:

Tema 1. Lov og bekendtgørelse om pædagogiske læreplaner

Der sættes fokus på indholdet i loven og bekendtgørelsen. Debatten omkring lovens indførelse inddrages. Formålet er at sikre kendskab til lovgrundlaget og få konkretiseret indholdet i de seks temaer (bilag 1-3).

- Hvad rummer loven og bekendtgørelsen om pædagogiske læreplaner
- Hvad er intentionerne bag loven
- Hvad skal en pædagogisk læreplan indeholde
- De seks temaer i bekendtgørelsen uddybes og konkretiseres med eksempler

Tema 2. Børns udvikling og læring

Det andet tema er børns udvikling og læring. Det beskæftiger sig med, hvad læring er, og hvordan og hvornår børn lærer. Som baggrund for at forstå udviklingen i børns læremotivation og forudsætninger kan deltagerne præsenteres for f.eks. dele af Daniel Sterns teorier. Med dette som forudsætning ses derefter på den voksnes rolle i forbindelse med børns læreprocesser.

- børn som medskabere af deres egen læring (lærings- og børnesyn)
- hvornår lærer børn
- børns læring og læringsmotivation med udgangspunkt i Daniel Sterns teorier om børns udvikling
- den voksnes rolle
  - relationer
  - lydhørhed
  - dialogpartner, vidensformidler og rollemodel

Tema 3. Etablering af læringsmiljøer for børn

Blikket vendes nu mod, hvordan læringsmålene inden for de seks temaer kan omsættes i praksis. Der kan eksempelvis tages udgangspunkt i cases om børn, der lærer i dagligdags situationer (se bilag 5). Der kan arbejdes ud fra spørgsmål som:

Hvornår udvikler børn sig?

Hvornår lærer børn bedst?

(Bilag 4)

Derefter diskuteres det, hvordan daginstitutionen kan skabe de bedst mulige rammer om børns læring: At skabe et godt læringsrum for og sammen med børn.

Under overvejelserne om, hvad der er et godt læringsmiljø for børn, bør inddrages:

- de fysiske rammer og muligheder (rum for udfoldelse og nysgerrighed)
- psykiske faktorer (f.eks. jeg-relationer, selvværd)
- videns- og færdighedsmæssige faktorer (viden om, hvad børn spørger om, hjælp til udvikling af færdigheder)
- sociale relationer (børn lærer af børn, klimaet og sammensætningen i børnegruppen, barn-voksenrelationerne)
- organiseringen og struktureringen af institutionens hverdag

Tema 4. Dokumentation og iagttagelse som pædagogisk udviklingsredskab i hverdagen

Arbejdet med læreplaner indebærer også dokumentation for, at der arbejdes hen imod at nå målene. Læreplanerne skal ligeledes evalueres en gang årligt. Materialet hertil vil bl.a. være den indsamlede dokumentation.

Dokumentationen kan indgå som en naturlig del af det daglige pædagogiske arbejde med børnene, ligesom børnene selv kan inddrages i produktionen af dokumentationsmateriale. Arbejdet med dokumentation kan samtidig skærpe den pædagogiske opmærksomhed og blive et redskab til udvikling. Der gives eksempler på anvendelsen af forskellige måder at arbejde med dokumentation på, såsom:

- Dagbøger
- Barnets bog
- Iagttagelser
- Børnenes historier
- Børns kreative frembringelser
- Foto

En sådan evaluering kan også være et godt redskab til udvikling og justering af egen pædagogisk praksis. Desuden giver arbejdet med evaluering mulighed for at styrke evnen til at sætte ord på og begrunde den pædagogiske praksis. Endelig bør der præsenteres nogle overordnede principper for evaluering af mål i en pædagogisk læreplan (bilag 6).

3. Opgaver, undervisningsmaterialer

- Bilag 1. Lov og bekendtgørelse (oversigt)
- Bilag 2. Hvad en pædagogisk læreplan skal indeholde
- Bilag 3. Arbejdsspørgsmål til afklaring af de seks temaer i læreplaner
- Bilag 4. Arbejdsspørgsmål til afklaring af læringssyn
- Bilag 5. Eksempler på læringshistorier
- Bilag 6. Evalueringsmodel

4. Afholdelsesformer

Uddannelsesstederne bør overveje at udbyde uddannelserne ”Pædagogiske læreplaner i dagtilbud”, ”Planlægning af pædagogisk arbejde” og ”Dokumentation og evaluering af pædagogisk arbejde” som et samlet uddannelses tilbud med split og afprøvning i praksis.

5. Litteraturliste

- Lov og bekendtgørelse om pædagogiske læreplaner. Kan downloades fra Socialministeriets hjemmeside
- Principper for forhandlinger om pædagogiske læreplaner, pjece udgivet af BUPL, 2004
- Bidrag fra ekspertgruppe (bilag til bekendtgørelsen, kan downloades fra Socialministeriets hjemmeside)
- Else Marie Andersen: Læreplaner; vide rammer for læreplaner i Børn og unge nr. 23, 2004
- Dav Jacobsen: Læreplaner indføres i dagplejen, www.aarhuskommune.dk
- Vibeke Bye Jensen: Læreplaner; en pædagogisk sutteklud, Børn og Unge nr. 7, 2004
- Vibeke Bye Jensen: Dokumentation styrker faget, Børn og Unge 25, 2004
- Vibeke Bye Jensen: Børneliv i mapper, Børn og Unge 25, 2004
- Vibeke Bye Jensen: Med kameraet på kursus, Børn og Unge 25, 2004
- Vibeke Bye Jensen: Pædagogik for alle sanser, Børn og Unge 13, 2004
- Vibeke Bye Jensen: Dokumentation styrker faget, Børn og Unge 25, 2004
- Vibeke Bye Jensen: Læring sker i hverdagen, Børn og Unge 34
- Vibeke Bye Jensen: Læreplaner, Glade børn lærer bedst, Børn og Unge 24, 2004
- Birgitta Kennedy: Fantasi og forandring, Pædagogisk Bogklub, 2002
- Widar Aspeli og Magareta Öhman: Legende nærvær, Pædagogisk Bogklub, 2002
- Relationer i teori og praksis, red: Tom Richie, Gyldendals Akademiske Bogklubber, 2004

Charlotte Paludan: At være eller blive et kompetent barn, i Læreplaner i Børnehaven, Gyldendals Akademiske Bogklubber, 2004

Marianne Brodin og Ingrid Hylander: Selvfølelse, Gyldendals Akademiske Bogklubber, 2003

Ingrid Strøm: Trygt, stabilt og tidligt samspil imellem forældre og barn, i Arbejdshæfte til grundkursus for plejefamilier, RUGO 200?

Tomas Ellegaard og Anja Hvidtfeldt Stanek (red.): Læreplaner i børnehaven - Baggrund og perspektiver, Kroghs Forlag, 2004

6. Henvisning til udviklerinstitution og udvikler

Københavns Socialpædagogiske Seminarium

tlf. 33 88 26 20

Marianne Svanholt

Lov og bekendtgørelse

En oversigt

Hvilken lov: Lov om social service

Ændring: Efter §8 tilføjes § 8.a.

I bekendtgørelsen fastlægges de nærmere regler for ”indhold af og overordnede mål for læring”.

Det er i bekendtgørelsen de seks temaer er fastlagt.

I loven (§ 8.a.) er hovedpunkterne:

- at det enkelte dagtilbud skal udarbejde en pædagogisk læreplan (dagplejen skal udarbejde en samlet plan for alle dagplejehjem)
- at læreplanen handler om, hvordan dagtilbuddet giver ”rum for leg, læring og udvikling”
- at der med udgangspunkt i børnegruppen skal redegøres for, hvordan dagtilbuddet vil arbejde med mål for læring samt beskrive relevante aktiviteter og metoder
- at forældrebestyrelse og kommunalbestyrelse skal godkende den pædagogiske læreplan
- at læreplanen skal evalueres en gang årligt af forældrebestyrelsen

Bekendtgørelsen fastsætter regler om temaer og mål i pædagogiske læreplaner:

§1. Formål og principper - handler om, at det pædagogiske personales opgave er:

- at støtte, lede og udfordre den læring, som børnene selv er medskabere af
- at der gives børnene mulighed for fornyelse, fordybelse, forandring og erfaring både via understøttelse af børnenes egne aktiviteter og ved aktiviteter, de voksne organiserer
- at der sættes fokus på alle barnets potentialer og kompetencer, og at der skal tages hensyn til børns forskellige forudsætninger
- at overgangen mellem dagtilbud og skole kan forløbe harmonisk.

§2. - omhandler temaer og mål i de pædagogiske læreplaner.

- at læreplanen skal behandle de 6 temaer
- at læreplanen skal indeholde mål og delmål for, hvilke kompetencer og erfaringer den pædagogiske læringsproces skal give børnene mulighed for at tilegne sig
- at det skal fremgå, hvilke overvejelser om læringsmål, metoder og aktiviteter, der gøres i forhold til børn med særlige behov
- at der skal tages hensyn til lokale forhold (alder, køn, handicaps, social og kulturel baggrund, sproglige forudsætninger o.l.)
- at det skal fremgå, hvordan man vil dokumentere og følge op på læreplanen

§3 - omhandler ansvaret for udarbejdelse, godkendelse, opfølgning og evaluering

- at det er ledelsen, der er ansvarlig for, at den pædagogiske læreplan bliver udarbejdet

Pædagogiske læreplaner i dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

- at forældrebestyrelse og kommunalbestyrelse skal godkende læreplanen
- at læreplanen skal evalueres en gang årligt

I denne paragraf præciseres det herudover, at den pædagogiske læreplan skal beskrive, hvordan dagtilbuddet ”mere konkret vil arbejde med de anførte indholdstemaer og hvordan det leder frem mod målene”.

Bilag 2

Hvad skal den pædagogiske læreplan så indeholde?

Krav	Eksempel (sociale kompetencer)
<p>Mål og eventuelt delmål for, hvilke <i>kompetencer og erfaringer</i> børnene skal have mulighed for at tilegne sig.</p> <p>De seks temaer skal være dækket, men kan suppleres op med kommunale indsatsområder og dagtilbuddets egne.</p> <p>Læreplanen behøver ikke at være struktureret efter de seks temaer.</p>	<p>Barnet skal lære at indgå i venskaber og i konflikter og lære at indleve sig i, hvordan andre tænker og føler.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Barnet gives forståelse for andre menneskers adfærd, følelser og stemninger og lærer at skelne mellem disse - Barnets indlevelse i og medfølelse for andre mennesker styrkes - Barnet gives en forståelse for, at regler og samværsformer kan være forskellige i forskellige sammenhænge - Barnet lærer at kunne dele med andre, hjælpe andre - Barnet lærer at vente på, ”det er ens tur” - Barnet hjælpes til at forstå, at det i nogle sammenhænge er nødvendigt at udsætte sine egne behov
<p>Beskrivelse af, hvordan man konkret forestiller sig at arbejde med temaerne og hvorfor man mener, det leder frem mod målene.</p> <p>Herunder overvejelser over, hvordan der kan ske læring ved:</p> <ul style="list-style-type: none"> - at de voksne understøtter børnenes egne initiativer og interesser - at de voksne organiserer læringsrum 	<ul style="list-style-type: none"> - at børnene har mulighed for at lege uforstyrret i længere perioder, fordi legen med jævnaldrende er den mest betydningsfulde måde at tilegne sig social kompetence - at de voksne er gode og troværdige rollemodeller for børnene - at de voksne forholder sig bevidst til konfliktløsning børnene indbyrdes og mellem barn og voksen - at personalet ved, hvad der foregår i børnegruppen, og griber ind over for drilleri og mobning - at de voksne taler respektfuldt med hinanden og med børnene - at de voksne både støtter og udfordrer børnene med udgangspunkt i, hvad der sker i børnegruppen, og tager initiativ til samtaler om f.eks. venskab eller lege, som kan give børnene ny erfaring med de indbyrdes relationer.

Pædagogiske læreplaner i dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

<p>Overvejelser om læringsmål, metoder og aktiviteter i forhold til børn med særlige behov.</p>	<p><i>Eks.: socialt udsatte børn</i> Give børnene særlig støtte og omsorg; så oparbejder de selvtillid, får gode kammerater og venner.</p> <p><i>Eks.: tosprogede børn</i> Tosprogede børn er ganske almindelige børn som alle andre, men har den styrke, at de er flerkulturelle. Det kan dog samtidig være en svaghed i deres identitetsdannelse og kan hos nogle føre til, at de bliver udsatte. Derfor er der brug for en særlig opmærksomhed ift. denne børnegruppe.</p>
<p>Overvejelser om, hvilke særlige kompetencer der kan lette overgangen til skole- og fritidsliv.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Være psykisk robust, kunne tåle modstand - Være tolerant og vise accept over for andre, der tænker og handler anderledes end en selv - Kunne bede om hjælp fra voksne og andre børn - Kunne bidrage til samarbejde - Kunne vente og udskyde sine umiddelbare impulser
<p>Overvejelser om, hvordan man vil arbejde med dokumentation og opfølgning.</p>	<p>Barnets bog, beretninger om barnet og af barnet, billeder, tegninger.</p> <p>Systematiske iagttagelser i form af læringsfortællinger, struktureret ud fra udvalgte kompetencemål.</p> <p>Analyse af dokumentationsmaterialet med henblik på en vurdering af, om der arbejdes hen imod målene. Vurdering af stærke og svage sider i den pædagogiske praksis med henblik på at videreudvikle institutionens og de enkelte medarbejders kompetencer.</p>

Pædagogiske læreplaner i dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

<p>Evt. overvejelser om, hvad institutionen forstår ved et godt læringsrum. Hvornår lærer børn bedst? Og hvad skal institutionen derfor arbejde hen imod at opfylde?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Mulighed for at gå på opdagelse og eksperimentere - Voksne som lytter til børnene - Voksne som udfordrer børnene - Gode relationer til andre børn - Mulighed for at være aktive og have medindflydelse - Oplevelsen af at være tryk og værdsat - Fysisk og psykisk velbefindende (selv-værd)
--	--

Hvad skal afklares, før den pædagogiske læreplan kan udformes?

Afklaring af
Hvad er kendetegnende for børnegruppen – særlige lokale forhold?
Hvad forstår vi ved et godt læringsrum?
Skal de seks temaer suppleres op med kommunale mål og/eller institutionens egne?
Er der sammenhæng mellem servicelovens generelle pædagogiske formålsbestemmelse, kommunens mål og forældrebestyrelsens principper?
Hvilke grupper af børn med ”særlige behov” vil institutionen forholde sig til i læreplanen?
Hvordan vil institutionen arbejde med dokumentation?
Hvordan vil institutionen følge op på læreplanen?
Eventuelle deraf følgende behov for opkvalificering af personalet?

Forslag til punkter i den pædagogiske læreplan

- Præsentation af børnegruppen, evt. særlige lokale forhold
- Afklaring af begrebet læring
- Afklaring af, hvad der forstås ved de seks indholdstemaer
- Beskrivelse af læringsprocessen, aktiviteter og metoder
- Mål for arbejde med udsatte børns læring
- Overvejelser om dokumentation
- Overvejelser om evaluering og opfølgning

Bilag 3

Arbejdet med temaerne

1. Afklare, hvordan institutionen forstår det enkelte tema
  - Hvordan forstår vi temaet/kompetenceområdet?
  - Hvad er vigtigt for at børnene udvikler kompetencen?

2. Hvordan kan det omsættes i praksis, herunder:
  - Hvad vil I udfordre børnene med?
  - Hvilke oplevelser skal de have mulighed for?
  - Hvordan sikres det, at børnene bliver aktive medskabere af deres egen læring?
  - Hvordan vil I støtte børnenes læring?

Bilag 4

Hvornår lærer børn?

Hvornår udvikler barnet sig?

Giv med udgangspunkt i børnenes daglige virksomhed eksempler på, hvornår I mener børn lærer og udvikler sig.

Sammenfat i en række udsagn:

Børn lærer bedst, når:

Barnet lærer gennem:

Børn lærer ved at:

Eksempler på læringshistorier

Eksempel 1

Jakob på 1½ år kører med en barnevogn. Han støder hele tiden ind i forhindringer. Han græder og beder mig om at flytte dem. Jeg beder ham om at prøve selv. Han prøver igen og kommer lidt videre. Han kommer nu til en lille bakke, er lige ved at opgive og begynder at græde. Han opgiver og finder en anden barnevogn. Nu kan han komme op ad bakken. Han er strålende glad.

Eksempel 2

På gulvet sidder en gruppe drenge og leger med biler. Ved siden af står Nikolaj, som elsker biler. Nikolaj vil gerne være med i legen, men ved ikke hvordan. Han kaster en stor klods ned på bilerne og venter, reaktionen er der med det samme.

Drengene brokker sig til pædagogen, som sidder ved bordet.

Hun vender sig for at se, hvad der sker, og ser med det samme Nikolaj stå på sidelinjen. I stedet for at skælde ud kalder hun Nikolaj til sig og spørger, om han kunne tænke sig at lege med de nye biler, som de havde fået samme dag, men ikke nået at pakke ud. Det vil Nikolaj gerne. Nikolaj får sit eget tæppe og leger med de nye biler. De andre drenge ser med fra sidelinjen og spørger dernæst Nikolaj, om de må tage deres biler med over til ham og være med. Det siger Nikolaj ja til. Alle leger sammen med bilerne uden konflikter.

Eksempel 3

En leg handler om at hoppe fra klatrestativet ned på den grønne skumgummimadras. Victor og Frederik (begge 5 år) er foregangsmænd, og Mona på 4 ser ivrigt til, men tør ikke rigtig. Victor viser hende, at man kan kravle et par trin ned, hvorefter det ikke er så højt at springe. Derefter er Mona også med i legen.

Barnet lærer, når det selv har et mål (jeg vil)

Barnet lærer, når det får mulighed for at finde sin egen problemløsning

Barnet lærer, når det møder en tilpas udfordring

Barnet lærer, når det har mod til at risikere, at noget ikke lykkes

Barnet lærer, når det opmuntres af de voksne

Barnet lærer, når det inspireres af andre børn

Barnet lærer af andre børn

Evaluering af pædagogiske læreplaner

Evalueringsens hovedelementer og progression

- Hvad vil vi? (mål)
- Hvad gør vi - hvordan kan vi se det? (handling - dokumentation)
- Hvad lærte vi - når vi målet? (evaluering)
- Hvad gør vi nu? (opfølgning)

De 4 faser

Fase 1. Hvad vil vi? (mål)

1. Der opstilles kvalitetsmål
Målene i den pædagogiske læreplan, inddragelse af interessenter (forældrebestyrelse; evt. børnene)
2. Der udvælges fokusområder
F.eks. fokusområder, der er centrale i den daglige praksis og som rummer flere af de obligatoriske temaer

Fase 2. Hvad gør vi - hvordan kan vi se det? (handling - dokumentation)

1. Dokumentation: Der vælges metoder, som er hensigtsmæssige i forhold til det enkelte kvalitetsmål/fokusområde.

Der kan skelnes mellem

- Den objektive kvalitet (det der kan registreres og måles) - *f.eks. registrering af antal konflikter*
- Den subjektive kvalitet (den kvalitet, som opleves af interessenterne) - *børnenes, personalets oplevelse af konfliktløsningsniveau og -kvalitet*

Empiriske metoder kan være:

- Registreringer (systematisk dataindsamling, registreringsskemaer)
- Personlige interviews
- Gruppeinterviews
- Spørgeskemaer
- Iagttagelser
- Billed- og lydoptagelser

2. Dataindsamlingen gennemføres

Dataindsamlingen kan foregå som en del af det daglige arbejde med brugerne

Fase 3. Hvad lærte vi - når vi målet? (evaluering)

Pædagogiske læreplaner i dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Vurdering og analyse af det nuværende kvalitetsniveau.

Sammenligning af dataindsamlingen med kvalitetsmålet. Er der overensstemmelse mellem fase 2, det vi gør, og fase 1, det vi vil?

Fase 4. Hvad gør vi nu? (opfølgning)

Undersøgelse og analyse af, hvad der kan være årsagen til kvalitetsbrist.

Forslag til ændret praksis og/eller justering af målene.